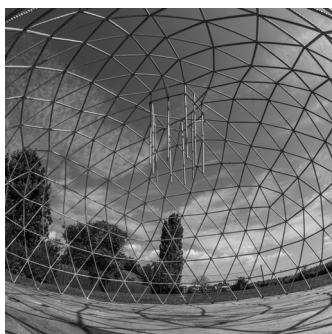

KRIZBAI TÍMEA

GOOGLE DOKTOR

Internethasználat az öndiagnosztizálásban és öngyógyításban

...akkor is okozhat gondot, ha az internetre úgy tekintünk, mint egy virtuális orvosra, és hitelesebbnek fogadjuk el, mint a házi orvosunkat, patikusunkat.

Bevezetés

■ Az internet korunkra jellemző gyorsasággal, mondhatni a semmiből tűnt fel, és lépett be életünkbe. Olyan gyorsan és olyan intenzitással terjedt el, hogy időnk sem maradt tanulmányozni ezt az új környezetet, holott jelentős hatással lehet mindennapjainkra. Hatása számos esetben pozitívnak bizonyul, viszont jó néhány alkalommal ennek épp ellenkezője mutatkozik meg.¹

Az internet a gazdaság mozgatórugójává vált, ott van a mindennapi életünkben. Népszerűségének alappillére a naprakész információszerezés lehetősége. Ebben a virtuális lexikonban keresik az őket pillanatnyilag érdeklő információkat az emberek. Az internetbe vetett bizalomnak köszönhetően sokan fordulnak olyan esetben is az internethez, amikor lelki és testi problémákkal küzdenek.

A *Telegraph* internetes oldal adatai szerint² 2015-ös adatok alapján az Egyesült Királyságban élők 21,8%-a használja az internetet saját egészségével kapcsolatos kérdések megválaszolására. A kérdezettek 11% azt vallotta, hogy azért fordult a világhálózathoz, mert nem kapott megfelelő időben időpontot az orvoshoz, 10,8%-a azt mondta, hogy a Google volt a legjobb opció mert az orvos nem volt elég gyors. A vizsgálatot az Egyesült Királyság Digital Health Report Intézete végezte 61 millió Google-keresés alapján, és 1013 felnőttet kérdezett meg.

Rice³ vizsgálatai alapján 2000-ben az Egyesült Államokba élő felnőttek 27,5%-a hasz-

nálta az internetet öndiagnózisra, vagyis a saját tüneteinek kezelésére, míg ez az arány 40%-ra nőtt 2002-ben, és 61%-ra 2008-ban⁴.

Az Európai Unió Eurobarométer felmérés adatai szerint⁵ az EU állampolgárai 70%-ban gondolják azt, hogy az internet egy nagyszerű lehetőség arra, hogy az egészséggel kapcsolatos információkra keressenek rá. Tízből hat európai, amikor egészséggel kapcsolatos információkra kíváncsi, előbb a Google-hoz fordul, és 90%-a mondja azt, hogy kielégítő információkat is talál az interneten (*European Commission. Survey of Online Health Information*, 2014).

Több tényező befolyásolja a betegek orvoshoz fordulását. Még azokban az országokban is, amelyek szociális szempontból a leginkább fejlettek, lényeges tényező, hogy az egyén számára milyen egészségügyi szolgáltatást enged meg az anyagi helyzete. A pénzügyi keret befolyásolja az illető személy orvoshoz fordulásának gyakoriságát. A gazdasági tényező mellett a demográfiai faktorok fontos mutatók lehetnek. Több esetben keresik fel az orvost az idősek, a gyermekek, a hölgyek és azok, akiknek magasabb iskolai végzettségük van. Lényeges tényező, hogy az illető számára a lakhelyén milyen az egészségügyi helyzet, és hogy milyen távolságot kell megtennie egyes szolgáltatások igénybevételéhez. Az orvoshoz folyamodás minden alkalommal nehéz döntés, hiszen a páciens számára kifejezett szorongást okoz problémáinak a felfedése, az előforduló kellemetlen kivizsgálások, a munkahelyről való hiányzás és a további negatív következmények lehetősége. A pszichológiai tényező is fontos, mert ide tartozik az egészségmegőrzés motivációja, a tünet észlelése, a betegségre vonatkozó nézetek, illetve a betegség fölött érzett kontroll.⁶

A medikális szociológiai irodalom arra a kérdésre, hogy az internetdiagnózis helyettesíti vagy kiegészíti-e az egészségügyi szolgáltatásokat, két hipotézist fogalmaz meg. Az első hipotézis, hogy mivel az egyénnek hozzáférése van olyan egészséggel kapcsolatos információkhoz, amikhez eddig csak az orvosnak volt hozzáférése, csökkenti az individuumban az orvostól való függőséget, és ezáltal az orvoslátogatások gyakoriságát. A másik hipotézis azt feltételezi, hogy az interneten kapott információk nem minden esetben elégítik ki az individuumot, és emiatt orvoshoz fordul, hogy az orvos úgymond igazolja az interneten kapott információk valóságosságát.⁷ Suziedelyte⁸ empirikus vizsgálatában azt találta, hogy azon személyek, akik az egészségi állapotuk megértésére az internetet használják fel, inkább meglátogatják az orvost, hogy megnyugtassa őket az interneten olvasott tünetekkel kapcsolatosan, mint azok a személyek, akik csak az orvost látogatják, és nem dokumentálódnak az interneten.

McMullan⁹ metaanalízise alapján az internetnek köszönhetően az egyén a passzív befogadószerep helyett aktív fogyasztója lett az egészségügyi információknak. Az internet segítségével több kérdést tud megfogalmazni orvosának, és informáltabb, amikor belép a rendelőbe. Ez nyilván megváltoztatja az orvos-beteg kapcsolatot.

Az Ipsos 2013. júniusi nemzetközi felmérése szerint a közelmúltban az emberek csaknem fele, 48%-a nézett utána az interneten egészségügyi témájú kérdéseknek. Ennek aránya a nők esetében magasabb (55%), míg a férfiak esetében alacsonyabb (40%). Elképzelhető, hogy a mérleg azért billen a nők oldalára, mert bennük erősebb a késztetés, hogy tudatában legyenek az információknak, legyen szó jó vagy rossz hírről. Vagy talán azért, mert a férfiak jellemzőbb módon halogatók a dolgokat, és csak akkor lépnek, ha már nagyon kell?¹⁰

Módszerek és eszközök

■ A világhálón számos kérdésre megkaphatjuk a választ szinte pillanatok alatt, de sajnos számtalan esetben a válaszok nincsenek megalapozva tapasztalati lépésekkel. Az átlagos internetfelhasználó megelégszik néhány rövid válasszal kérdéséről, és nem végez ellenőrzést az információ hitelességét kutatva. Ez a probléma többek közt akkor is okozhat gondot, ha az internetre úgy tekintünk, mint egy virtuális orvosra, és hitelesebbnek fogadjuk el, mint a házi orvosunkat, patikusunkat. Fontos szempontnak tekinthetők továbbá a kényelem, az anyagi megfontolás, a szorongás, az időmegtakarítás és a környezeti viszonyok is. Hiszen probléma esetén egyre gyakrabban az internethez fordulunk orvos helyett, így időt, pénzt és energiát spórolva, valamint megvédve magunkat a rendelők általános nyomasztó környezetétől.

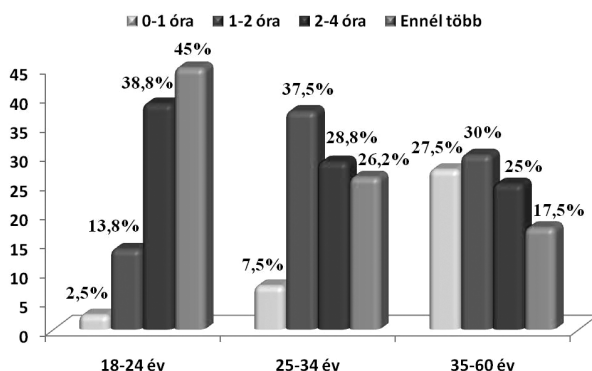
Jelen vizsgálat célja a fiatalok, fiatal felnőttek, illetve középkorúak körében történő internethasználati szokások feltérképezése volt, illetve annak elemzése, hogy az egyént mi befolyásolja abban, hogy az internetes informálódást válassza az orvoshoz fordulás helyett.

A vizsgálati populáció 80 fiatal (18–24 év), 80 felnőtt (25–34 év), illetve 80 középkorú személyből (35–60 év) állt. A kutatásban részt vettek 37,1 %-a férfi, 62,9 %-a nő volt.

A vizsgálat kérdőíves formában történt, mely a demográfiai adatok mellett az internetezési szokásokra kérdez rá, valamint arra, hogy milyen mértékben használják az internetet öndiagnosztizálásra és öngyógyításra. A vizsgálati populációt kétféleképpen céloztuk meg. A Facebook online felületen keresztül céloztuk meg azokat a felhasználókat, akik megfeleltek az életkori feltételeknek (online kérdőívvel). A Facebook-válaszolók aránya 76% volt, és főleg a fiatal és felnőtt csoport volt megszólítható ezen a felületen. A középkorú korosztályt a dolgozó nők és férfiak képezték, akiket munkahelyükön kerestünk meg, és papír-ceruza módszerrel töltötték ki a kérdőívet. A vizsgálat a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem etikai bizottsága által jóváhagyott 89/EB/EMTE/04.09.2015 számú engedély megszerzését követően valósult meg.

Eredmények

■ Az 1. ábra a vizsgálati populáció által naponta internetezéssel eltöltött időt ábrázolja. A 18–24 év közötti fiatalok csoportjának 45%-a naponta több mint 4

órát használja az internetet. A válaszokból leolvashatjuk, hogy a fiatalok többet interneteznek naponta, mint a felnőttek, illetve a középkorúak ($\chi^2 = 44,4$; $p < 0,05$). A 18–24 év közötti generáció ugyanis már az internet világában született és nőtt fel, így az online a lételejük.

A vizsgálati személyek legtöbbször utána néznek az interneten egészségügyi kérdéseiknek, mielőtt orvoshoz fordulnának (1. táblázat). A fiatalok (18–24 év) kevésbé érzékenyek enyhe tüneteikre, és csak néha érdeklődnek online. A fiatalok betegségpercepciója más, mert egészségesebbek, emiatt a „mindig” válasz ebben a korosztályban a legalacsonyabb ($\chi^2 = 14,23$; $p < 0,05$). A kutatásban részt vett személyek 12,9%-a mindig, 23,8%-a az esetek nagy többségében, 37,5%-a néha nézett utána enyhébb panaszok jelentkezésekor az interneten, hogy milyen megoldást ajánlanak problémájukra, mielőtt orvoshoz fordulnának, míg 25,8%-uk soha nem böngészte az internetet ezzel kapcsolatosan. A megkérdezettek körében enyhébb panaszok esetében az ajánlott megoldások 5,4%-nál mindig hasznosnak bizonyultak, 42,5%-nál legtöbbször hasznosnak bizonyultak, 42,5% esetében csak néha voltak hasznosak, míg 9,6%-nál soha nem voltak hasznosak (2. táblázat). Enyhébb panaszokon megfázást, influenzát, fejfájást értettünk.

1. táblázat. Milyen gyakran néznek utána az interneten az enyhébb tüneteiknek

	Mindig	Legtöbbször	Néha	Soha
1. cs. (18–24 év)	5%*	22,5%	47,5%	25%
2. cs. (25–34 év)	12,5%	22,5%	38,8%	25%
3. cs. (35–60 év)	17%	21%	20%	22%

* $p < 0,05$

2. táblázat. Mennyire kielégítőek az interneten kapott válaszok

	Mindig	Legtöbbször	Néha	Soha
1. cs. (18–24 év)	6,3%	37,5%	45%	11,3%
2. cs. (25–34 év)	2,5%	40%	47,5%	10%
3. cs. (35–60 év)	7,5%	50%	35%	7,5%

A vizsgálati személyek 17,5%-a mindig, 33,3%-a az esetek nagy többségében, 42,1% pedig csak néha informálódik online, komolyabb panaszok jelentkezésekor, mielőtt orvoshoz fordulna. Csupán 7,1% az, aki soha nem használja az internetet komolyabb panaszok esetében öndiagnosztizálásra (3. táblázat). A komolyabb panaszok a következőkre vonatkoztak: szédülés, erős szívdobogás, nehéz légzés, látászavar, görcsök, erős fájdalom.

3. táblázat. Milyen gyakran néznek utána az interneten a komolyabb panaszoknak

	Mindig	Legtöbbször	Néha	Soha
1. cs. (18–24 év)	16,3%	37,5%	40%	6,3%
2. cs. (25–34 év)	13,8%	28,8%	47,5%	10%
3. cs. (35–60 év)	22,5%	33,8%	38,8%	5%

A továbbiakban arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen oldalakat használnak a vizsgálati személyek egészséggel kapcsolatos információgyűjtésre. A vizsgálati személyek 90%-a egyszerűen csak beírja a Google-keresőbe a kívánt információt, és ennek alapján keresgél tovább a kiadott oldalakon (4. táblázat). Szignifikáns különbség mutatkozott a fiatalok és a felnőttek, illetve a középkorúak között a homeopátiás oldalak igénybevételét illetően ($\chi^2 = 6,20$; $p = 0,043$). A felnőtt korosztály inkább bíz a homeopátiás kezeléseketben. A fórumokon való dokumentálás a fiatal csoportban kevesebb kredibilitással bír, mint a felnőttek vagy középkorúak csoportjában.

4. táblázat. Interneten elérhető lehetőségek az öndiagnosztizálásra

	18–24 év	25–34 év	35–60 év
Google	92,5%	86,3%	81,3%
Online doktor	21,2%	21,3%	17,5%
Fórum	16,3%	28,8%	30%*
Közösségi oldalak	13,8%	17,5%	13,8%
Homeopátiás oldalak	13,8%	2,5%	30%**

* $p < 0,05$; ** $p < 0,05$

Nincs különbség a három korosztály között az interneten ajánlott kezelésekhöz való fordulást illetően. Érdekes viszont, hogy a felnőtt korosztály inkább rendel gyógyhatású készítményeket az internetről a fiatal generáció tagjaihoz képest, akiknek kevesebb szükségük van erre, illetve az idősebb generációhoz képest, akik viszont nem bíznak az internetben, vagy nem jártasak annyira az internetezésben, hogy ilyen szereket rendeljenek (5. táblázat).

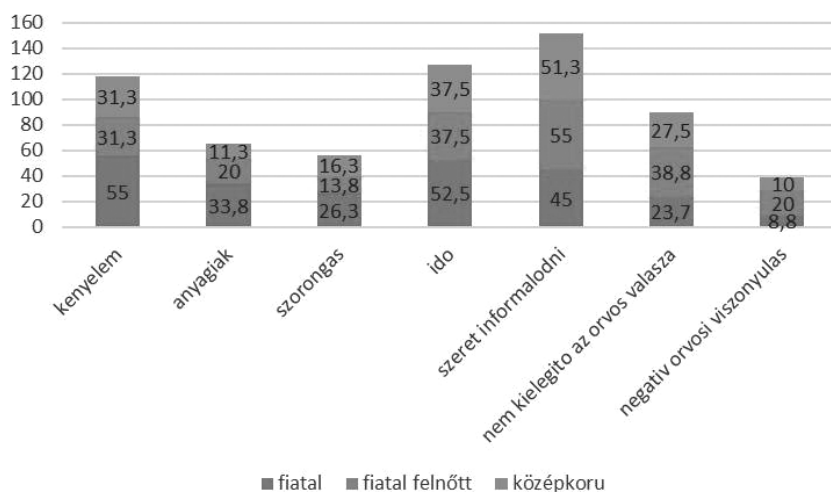
Az általunk vizsgált populációban minél magasabb az egyén iskolai végzettsége, annál kisebb arányban rendelnek gyógyhatású készítményeket az Internetről, ahelyett, hogy az orvost felkeresnék ($r = 0,52$; $p < 0,05$).

5. táblázat. Milyen mértékben folyamodnak az interneten ajánlott kezelésekhez

	Mindig	Legtöbbször	Néha	Soha
1. cs. (18–24 év)	0%	7,5%	53,7%	38,8%
2. cs. (25–34 év)	0%	12,5%	48,7%	38,8%
3. cs. (35–60 év)	2,5%	13,8%	51,2%	32,5%

A fiatalokat sokkal inkább befolyásolja a kényelem abban, hogy az internetet válasszák, mielőtt orvoshoz fordulnának, mint a felnőtteket, és a középkorúakat ($\chi^2 = 16,62$; $p < 0,05$). Továbbá a fiatalokra az anyagi megfontolás is nagyban hat, míg a felnőttekre, és a középkorúakra kevésbé ($\chi^2 = 13,41$; $p = 0,001$). Legtöbbször azért részesítik előnyben az online-t, mert szeretnek informálódni, illetve időt spórolnak meg, ugyanakkor a nem megfelelő orvos-beteg kapcsolat is arra készteti őket, hogy eltávolodjanak az offline-tértől.

2. ábra. Mi motiválja az online előnybe részesítését az offline-hoz képest

Szignifikáns ($\chi^2 = 7,57$; $p < 0,05$) különbség mutatkozik az egyes korcsoportok között abban a tekintetben, hogy az orvoshoz fordulást követően milyen arányban néznek utána az interneten az orvos által felállított diagnózisnak. A 25–34 év közöttiek 80%-a ellenőrzi az orvostól hallottakat az interneten, és tovább olvas, informálódik, míg a fiatalok 61%-ban és az idősebbek 27%-ban teszik ezt.

■ A kapott eredmények azt mutatják, hogy függetlenül attól, hogy milyen korosztályhoz tartoznak, a vizsgálati alanyok naponta minimum egy órát biztosan interneteznek. Szerves részét képezi az életüknek az internet.

Kisebbségi panaszok esetében, mint fejfájás, megfázás, bőrkütiések, mindhárom korosztály inkább informálódik az interneten. Komolyabb panaszok esetében, mint amilyen a hányinger, szédülés, heves szívdobogás, viszont inkább az orvost keresik fel egészségi problémáikkal, még akkor is, ha ennek az interneten utánanéznék. Nemzetközi kutatások azt mutatják, hogy az európaiak egyharmada (23%) google-ezi az egészségi állapotával kapcsolatos kérdéseit (40% Dánia, 15% Hollandia és ennél kisebb százalékban Görögország, Spanyolország, Portugália). Az európaiak 45%-a tartja azt, hogy az internet kiváló eszköz arra, hogy informálódjunk az egészségi állapotunkat illetően. Az általunk vizsgált populációban ez az arány 21%–37,5% között mozog. Főleg a fiatalabb generáció (18–24 év közöttiek) az, amely nagyobb bizalommal van az interneten kapott információk iránt, viszont elmondható az is, hogy a fiatal korosztály eleve kevesebb egészségi problémával küzd, ha pedig van is egészségi problémája, rendszerint enyhébb tünetekről van szó, amire valószínű, hogy az interneten kielégítő választ is kapnak. Az idősebb korosztálynál nyilván jelentkezhetnek már komolyabb tünetek, és habár informálnak az interneten, még mindig nagyobb százalékban keresik fel inkább az orvost.

Több tényező befolyásolja a betegek orvoshoz fordulását. A pénzügyi helyzet egy fontos tényezője az orvoshoz fordulásnak. Az általunk vizsgált személyek az online-t főleg azért részesítik előnyben, mert úgymond ingyenes és könnyen elérhető szolgáltatás. A fiatal populáció inkább hivatkozott a pénzügyiekre. Valószínű, hogy mivel a fiatalok legtöbbször kevésbé komoly tünetekkel kerülnek szembe, anyagi megfontolásból megelégszenek az internet nyújtotta információkkal.

A kényelem volt egy másik tényező, amelyet az általunk vizsgált populáció akadályként megnevezett az orvoshoz fordulás kapcsán. A fiatalok 55%-a a kényelem miatt keresi válaszait inkább az interneten és nem az orvosnál. Egyes feltevések szerint minél nagyobb befektetést igényel az orvos felkeresése, annál jobban meg kell legyünk győződve arról, hogy megéri, vagyis arról, hogy az orvos fel tud állítani egy diagnózist, és tud rajtunk segíteni. Így tehát, ha az illető orvos más városban tartózkodik, ahova el kell utazni, pénzt, időt és energiát kell ráfordítani, akkor az előbbiek alapján a távolsággal fordítottan arányosan csökkenhet az orvoshoz fordulás valószínűsége.

Az orvos-beteg kapcsolat is fontos tényező. Az általunk vizsgált populációból a felnőttek (25–34 év közöttiek) 20%-a nyilatkozta azt, hogy amiatt kerüli az orvos felkeresését, mert nem szereti, ahogyan megszólítják, és ahogyan kommunikálnak vele, illetve 38,8%-ban mondták azt, hogy az orvos válaszai nem elégitik ki őket. Szintén a felnőttek csoportja az, amely 80%-ban tovább informálódik arról, amit az orvos mondott, mert nem volt kielégítő számára a kapott információ.

Az általunk kapott eredmények egybecsengenek a Lee és munkatársai⁸ által megfogalmazott hipotézissel, miszerint az interneten kapott információk nem minden esetben elégitik ki az egyént, és az emiatt orvoshoz fordul, hogy az orvos úgymond validálja az interneten kapott információk valószínűségét. Az általunk kapott eredmények azt is mutatják, hogy az internetnek köszönhetően az egyén a passzív befogadó szerep helyett aktív fogyasztója lett az egészségügyi in-

formációnak. Az internet segítségével több kérdést tud megfogalmazni orvosának, és informáltabb, amikor belép a rendelőbe. Ez nyilván megváltoztatja az orvos-beteg kapcsolatot.

■ JEGYZETEK

1. Patricia Wallace: *Az internet pszichológiája*. (Ford. Krajcsi Attila) Osiris Kiadó, Bp., 2002; Peter Warren – Michael Streeter: *Az internet sötét oldala*. (Ford. Petneki Ábel, Lengyel István, Gyimesi Csaba) HVG Kiadó, Bp., 2005.
2. www.telegraph.co.uk
3. Richard Rice: *Influences, usage, and outcomes of Internet health information searching: multivariate results from the Pew surveys*. International Journal of Medical Informatics 2006. 75. sz. 8–28.
4. Susanna Fox: *The social life of health information*. Pew Internet & American Life Project, 2011. (http://pewinternet.org/w/media/Files/Reports/2009/PIP_Health_2009.pdf)
5. European Commission. Survey of Online Health Information. Available http://europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/eb/eb59/eb59_rapport_final_en.pdf; 2003.
6. Csabai Márta – Molnár Péter. *Egészség, betegség, gyógyítás*. Springer Orvosi Kiadó, Bp., 1999.
7. Chul-Joo Lee: *Does the Internet displace health professionals?* Journal of Health Communication: International Perspectives 2008. 13. sz. 450–464.
8. Agne Suziedelyte: *How does searching for health information on the Internet affect individuals demand for health care services?* Social Science and Medicine 2012. 75. sz. 1828–1835.
9. Miriam McMullam: *Patients using Internet to obtain health information: How this affects the patient- health professional relationship*. Patient Education and Counseling 2006. 63. sz. 24–28.
10. <http://www.ipsos-na.com/news-polls/pressrelease.aspx?id=6160>, n.n., 2017.05.20.

